

STOKROTKA

Bellis

Wstęp. Eksplicakcja: Nazwy. Kategoryzacje. Rodzaje. Pochodzenie. Opozycje. Wygląd. Ilość. Czas kwitnienia. Lokalizacja. Świecenie. Zastosowania praktyczne i obrzędowe, magiczne, lecznicze. Przepowiednie i wróżby. Ekwiwalencje. Symbolika.

Dokumentacja: Pieśni i przyspiewki weselne. Pieśni stanowe. Pisana poezja chłopska. **Bibliografia.**

Stokrotka to *niski, malutki, niepozorny kwiat* (ze względu na swój wygląd nosi także nazwę *gęsi pępek, kokoszka, knafelek*), dlatego jest symbolem skromności. Kojarzy się z wiosną, *jeszcze śnieg prószy, a tona już zakwita*. W ludowej i potocznej tradycji jest łączona z panną, np. w powszechnie znanej piosence: *Gdzie strumyk płynie z wolna*. Dziewczęta wiły ze stokrotek wianki, a z ich płatków wróżyły sobie, co czuje do nich ukochany. Kwiaty te święcono w kościele – w wianeczkach (w oktawę Bożego Ciała) i w *zielu* (na Matkę Boską Zielną). Dziewczęta ozdabiały stokrotkami chustki, dodawały je do wianków weselnych; z białych stokrotek robiono i robi się nadal wianuszki dla dziewczynek przystępujących do pierwszej komunii świętej. Kwiatów stokrotki używano w ludowym leczeniu m.in. przy kaszlu, *febrze, szkorbutcie*.

Dla Celtów stokrotka była kwiatem solarnym, łączonym z gęsiami, gdyż w swoich corocznych odlotach i przylotach kierują się ruchem słońca, podobnie jak stokrotka, która podążając za światłem słonecznym, obraca główkę w ciągu dnia Kob SFlor 196.

W sztuce średniowiecznej stokrotka była częstym atrybutem maryjnym, symbolizowała życie wieczne i zbawienie, także łzy i krople krwi Herd Lek 151, podob. De Vries Dic 127.

W Ameryce (w stanie Maryland) znana jest zabawa polegająca na odrywaniu płatków stokrotki jeden po drugim i wróżeniu: *kocha, nie kocha...* lub: *bogaty człowiek, biedny człowiek...* Innym sposobem zabawy jest mówienie alfabetu, dopóki nie zostanie oderwany ostatni płatek, który ma wskazać pierwszą literę imienia ukochanego dziewczyny Wat Dic 98.

Angielska nazwa stokrotki *daisy* powstała od słów *Day's eye*, czyli *oko dnia*, ponieważ stokrotka zamyka płatki w nocy. Kwiat ten jest symbolem skromności i wierności. Ze stokrotką związanych jest wiele przesądów, np. jeśli nie postawisz stopy na pierwszej stokrotce, którą ujrzysz wiosną, to w ciągu roku stokrotki będą rosnać nad tobą [= umrzesz] lub kimś z twojego otoczenia; wiosna nie nadejdzie, jeśli nie postawisz stopy na dwunastu, dziewięciu czy siedmiu stokrotkach Wat Dic 98, por. przysł. *Kiedy postawisz stopę na siedem stokrotek, to jest już wiosna* Kob SFlor 196, podob. De Vries Dic 127. Uważano, że sen o stokrotkach zwiastuje szczęście; korzenie stokrotki włożone pod poduszkę miały przynieść sen o osobach kochanych i nieobecnych. W Lincolnshire (wsch. Anglia), gdy spód płatka stokrotki zabarwiony był na purpurowo, mówiono, że jest poplamiony krwią Abla Wat Dic 98. W Kumbrii (hrabstwo w półzach. Anglii) praktykowano zjadanie dwóch stokrotek, by wyleczyć ból zęba. Stokrotek, ze względu na nazwę *oko dnia*, używano przy chorobach oczu Wat Dic 99.

Francuska legenda wyjaśnia, dlaczego stokrotki mają złoty środek i różowy odcień na końcu płatków: kiedy trzej królowie i pasterze przynosili swoje prezenty dla Chrystusa, biedny pastuch wybrał białą stokrotkę, aby nie przybyć z pustymi rękami. Położył ją na

ustach Dzieciątka, które ucałowało kwiat, w wyniku czego stał się on różowy w tym miejscu Wat Dic 98, podob. Wört Hoff 5/1861. W Normandii uważano, że stokrotki zebrane przed wschodem słońca w dzień św. Jana, a następnie umieszczone na dachu, będą strzec domu przed piorunami Wat Dic 98.

W wierzeniach germańskich stokrotka była poświęcona Bogini-Matce Frei Herd Lek 151, bogini wegetacji i płodności Kob SFlor 196. Według pewnej (tyrolskiej?) legendy stokrotka powstała z łez Maryi wylanych podczas ucieczki do Egiptu, stąd nazwa *kwiatuszek Maryi* Wört Hoff 5/1861. W krajach niemieckojęzycznych trzem pierwszym znalezionym w danym roku stokrotkom, podobnie jak innym wiosennym kwiatom, przypisywano szczególną moc leczniczą i magiczną. Wierzono, że ich spożycie uchroni od złych oczu, bólu zębów, gorączki i ogólnie od wszystkich chorób; trzy odgryzione i połknięte stokrotki miały zapobiec dolegliwościom żołądkowym. Gdy stokrotki miały długie łodyżki, przepowiadano długi len, jeżeli zaś wczesną wiosną bogato zakwitły, mówiono, że w tym roku umrze wiele dzieci albo w lecie będzie mało siana. Stokrotek używano także do wróżb. Uważano, że kiedy stokrotki (*Ganseblümchen* ‘kwiatuszki gęsi’ – inna nazwa stokrotki) przyniesie się do kurnika, wówczas gęsi zdechną; mawiano również, że nie będzie się miało małych gąsek, jeżeli zbiera się stokrotki przed Niedzielą Wielkanocną. Twierdzono, że kwiaty te przesadzane przy pełni księżyca albo przy rosnącym księżycu będą pełne Wört Hoff 5/1861–1863.

W dialektach słowackich, podobnie jak w polskich, stokrotka jest nazywana *sierotką*, „bo gdy na wiosnę zakwitnie dużo stokrotek, na jesieni wiele dzieci będzie sierotami” Budz Gór 93.

* * *

≡ Nazwa *stokrotka* 2, 4, 8, 10–12, wariantywnie też *stokroć* 1AB, 3, *stokrotek* Dej Kiel 28/235, często w liczbie mnogiej *stokrotki* 5, 9, 13–17, *stokrocie* Poc Poez 213, składa się z dwu członów: *sto* ‘wiele’ i *-kroć* ‘człon tworzący liczebniki’ Spól Naz 112 i utrwała to, że *S. ma dużo drobnych, białych albo różowych płatków* Pelc SGLub 5/427, por. niem. *Tausendschön* ‘stokrotka’. Na Kaszubach i Kociewiu stokrotka jest nazywana *stokrąską* Sych SGKasz 5/163, w Ziemi Chełmińskiej *stokrasikiem* Karł SGP 5/236, w gwarze orawskiej także *stokroską*, *siedmikraską* Kaś SGO 2/393, por. czes. *sedmikráska*. W staropolszczyźnie kwiaty te nazywano *magduszkami* SStp Urb 4/144.

S. określa się także nazwami:

(a) *sierotki* Karł SGP 5/126, *sierotejki* Pelc SGLub 5/413, *sieroteńki* Wan Pol 123, gdyż „kwitną w jesieni, tj. w porze kiedy już inne rośliny nie okrywają się wycięj kwieciami” ZWAK 1885/34;

(b) *gęsi pępek* MSGP 72, często w liczbie mnogiej: *My godūmy gansipampki, bo siungajūm gansi do pamka* SGŚ Wyd 10/71, rzadziej: *kurzi pympek* Zar AŚI mapa 161, *pęпки* Pal Zer 117, *gęsie sejki* MAAE 1912/161, *gąseczki, gąsionka, gąska* SGP PAN 8/227, 230, 235, *gynsiczka* SCiesz 115, *gęsiarek* Pod SGŚ 106 (por. niem. *Gänseblümchen* ‘stokrotka’);

(c) *kokoszki* (między Wisłą a Rabą), powszechnie w liczbie mnogiej Lud 1931/43, *kokosie* Udż ŚKraK 2/62, „bo ich płatki przypominają pierze kokoszek” Cygal-Krupa 2005, s. 273;

(d) *jarzëbionka* Sych SGKasz 2/82, *marzëbionka* Sych SGKasz 3/54, arch. *marzejónka* (wyraz oznacza także marzycielkę) – nazwa „związana zapewne z wróżbami miłosnymi przez obrywanie jej [= stokrotki] płatków; nie można też wykluczyć oddziaływania niem. *Marienblümchen* ‘stokrotka’” BorPop SEK 3/220;

(e) **knafelek** Górń Malb 2/1/170, **knopki** Koz Naz 12 (z niem. *Knopf* ‘guzik’), z powodu kształtu kwiatu;

(f) **wojciezski** Lud 1931/43, być może dlatego, że kwitną na św. Wojciecha (23 IV);

(g) **pierwiostka** Kaś Podh 8/83, gdyż to jeden z pierwszych kwiatów zakwitających wiosną, → **pierwiosnek**;

(h) **murawnik** Wisła 1891/903 – zapewne ze względu na miejsce rośnięcia S., por. **murawnik** ‘gęsta trawa pokrywająca jakąś przestrzeń’ Bor SE 342.

↑ S. to → **kwiat** powsz., jest nazywana **kwiatem wiosennym** – ze względu na czas zakwitania TN Dubienka 1978, a ze względu na miejsce występowania – **kwiatem łąkowym** Bąk Kramsk 72, **ogrodowym** SGP PAN/K. Bywa nazywana także → **zielem** Glog Pol 265, zapewne ze względu na wykorzystywanie jej w ludowej medycynie.

↓ Najczęściej spotykanym gatunkiem jest **stokroć/stokrotka pospolita** (*Bellis perennis*), nazywana też **stokrocią trwałą** Szczęś Roś 281, **polną** Pal Roś 160. Wymienia się także **stokrotki zimowe**, które zakwitają, „gdy dzień jest najkrótszy” Or L 1938/162, zob. lokalizacja.

✕ Zapisano przekaz, że S. powstały z łez, które „roniła” Maria Magdalena, gdy w rano Zmartwychwstania Pańskiego nie znalazła Chrystusa w grobie ZWAK 1882/233 Lwów.

↔ W wierszu ludowej poetki S. jest kontrastowana z dumnymi, **wonnymi, cudnymi** kwiatami: → **różą** i → **lilią**, które niszczy burza, a **ozdobą całego ogródka** pozostaje **maleńka stokrótką** 6.

⊗ S. to **niski, malutki kwiatek z białymi, drobnymi płatkami w taki kuronie** Pelc SGLub 5/427, który zamyka się na noc, a otwiera na słońce 8. S. są **take “okrągłe** SGP PAN/K (stąd jej nazwy: **knafelek, pępek**), **bielutkie płatki naokoło, a środek to złoty** Pelc SGLub 5/427–428, w wierszach Jana Pocka mowa o **słońca złotej stokrotce** 7AB, **złotym oku stokrotki** Poc Poez 184. Najczęściej mówi się o **bieli stokrotek** Kocz Pól 54, podob. 15, ale **cubecki** płatków są **rozowase** Rog Wag 314, w wierszu: **świttem – biel stokrotek w słońcu różowiała** TL 2014/1–2/59. Spotyka się także **stokrotki czerwone i różowe** TN Krasiczyn 1994.

S. z wyglądu podobna jest do → **rumianku**, tylko jest mniejsza, dlatego wyraz **stokroć** oznacza także **rumianek pospolity** (*Matricaria chamomilla*) Pelc SGLub 5/427.

♣ S. rosną w dużej ilości, podkreślają to ludowi poeci: w **trawach – pełno stokroci** Poc Poez 213, **chór stokrotek** 14. S. jest tyle, ile **gwiazd na Mlecznej Drodze**, to **gwiazdki z łąk niebieskich** 5.

∞ S. **ni bojo sie mrozu, jeszcze śnig prószy, a łony już zakwitajo** Pelc SGLub 5/428, podob. 5, a **potem kwitnom na łące prawie cały rok** SGP PAN/K.

Δ **Stokrótki w całym świecie są rozsiane** Gal Star 58 – rosną na **zielonej łące** 1B, także 12, 15 (por. **często do mego okna / przylata łąka z rana / cała w rosach stokrotkach** Poc Poez 183), w **trawach** 13, na **pagórkach wśród murawki** 5, na **ugorze czarnym, w przydrożnych rowach** Poc Poez 189, 386, na **dolinie** MSGP 72.

S. rosno dzikie, ale som ji ^uogrodowe Dej Kiel 28/235. Uprawia się je w przydomowych ogródkach 6, 17, kiedyś zajmowały się tym zwykle dziewczęta Or L 1935/148, Udż Biec 30. S. sadi się również na grobach ZWAK 1885/34.

◆ W oktawę Bożego Ciała święcono wianki wite m.in. ze S. Glog Pol 265, które wieszano na zewnętrznych ścianach domów jako ochronę przed piorunami Kot Urok 147. S. święcono także na Matkę Boską Zielną (15 VIII) razem z →ziołami Lor Kasz 222, kłosami →zboż, niektórymi warzywami, owocami i innymi kwiatami Goł Lud 301.

♣ Zastosowania praktyczne i obrzędowe. Podobnie jak innych kwiatów, S. używa się jako ozdoby – zdobiono nimi (i zdobi się nadal) świeconkę Nieb Przes 147, robi się z nich bukiety: *Urwia para stokrasków dla mamy* Sych SKoc 3/81.

S. wzbudzą radość u dzieci 5, które plotą z nich wianki: *Z marzębionki mę plotlë wińce, kiej mę jesz dzecõma bëlë* Sych SGKasz 3/54 (na Śląsku Cieszyńskim i Podlasiu dzieci zjadały kwiaty S. dla zabawy Luczaj 2018, s. 247). Dziewczęta wpinały równianki ze S. (i innych kwiatów) do chustek K 1 Pieś 475; w pieśni sobótkowej *nadobna Basiunia ma wianeczek ze stokroci, kazała go se poztocić* Glog Pieś 30.

Ze S. robiono weselne wieńce ZWAK 1877/92, wianki ślubne Nieb Przes 146, JP 1956/139, *drużki nieraz wiły sobie wianki ze stokrotek* TN Śliwnica 1994. S. (rutą, jabłkami, orzechami itp.) była zdobiona *różdżka* starosty weselnego Wisła 1901/725.

Z białych S. robi się wianuszki dla dziewczynek, które przystępują do pierwszej komunii świętej powsz.

Ze S. przygotowywano także wianki na groby Budz Gór 93, podob. Górń Malb 2/1/170.

Kwiat S. haftowano jako ozdobny ornament m.in. na czepcach ŁSE 1965/128, rysowano go na pisankach 8.

♣ Zastosowania magiczne. W sobótkę (23 VI) pasterze pletli wianki z *modraków*, *kakoli* i S. lub *dzwonek*ów, zawieszali je na sztychach lub rogach krów i tak przyozdobione prowadzili z pastwiska do wsi, aby czarownice odprawiające w tym dniu swój sabat nie pozbawiły ich mleka Stel Pom 171. Jeśli uznano, że czarownica odebrała krowom mleko, gospodyni brała wosk ze święconej gromnicy, *święconego ziela: rozchodniku, kokosek (stokrotek), macierzonki, bożego drzewka i cerného ziela i tēm kadziuła krowy* Wisła 1900/138.

♣ Zastosowania lecznicze. S. były stosowane w ludowym lecznictwie, traktowano je także jako środek wzmacniający, który używano do kąpieli *Szczes* Roś 281.

Uważano, że oko skrapiane sokiem S. „pozbywa się bielma” ZWAK 1895/68.

W okolicach Sieradza „liście” S. miały być skuteczne na szkorbut Wisła 1894/142.

W Wieliczce pito odwar z kwiatów S. przy kaszlu i suchotach Lud 1931/43. W okolicach Sieradza na kaszel służył także korzeń babki, S. i boże drzewko, razem gotowane Wisła 1894/138. W okolicach Żywiecczyny na *suchom krzypotę* [= kaszel] należało na wiosnę zjeść smażone kwiaty S., miały być również skuteczne na „bolączki i krosty w gardle” Now Med 75. Odwar ze S. był stosowany na choroby płucne Wisła 1891/903. Na *febrę* zalecano pić rano i wieczorem odwar z kwiatu S. Lud 1931/43, wywar ze S. z ciepłym piwem Wit Baj 271; w Studziankach na *ograżkę* [= febrę], która *ma w sobie trzy dziewięci*, należało wziąć trzy dziewięci korzonków S., ugotować je i dać pić choremu Wisła 1902/609.

Najczęściej przyrządzano napar z kwiatów S. – pito go przy *skrofulozie* [= gruźlicy węzłów chłonnych], chorobach kobiecych Pal Roś 160, na *period* Fisch Roś 475, koło Rabki wraz z pokrzywą żegawką – przy białych upławach Pal Zer 117. W Ziemi Bieckiej jeźli „położnicy pokarm nie przychodził”, piła odwar ze S. ugotowany w mleku Udz Biec 364.

Uważano, że „napar z kwiatów i ziela” S. obniża ciśnienie krwi Szcześ Roś 281.

Wierzono, że aby pozbyć się *gośćca*, należy wyjść na wiotku [= ostatniej kwadrze księżyca] na rozstajne drogi, nazbierać S. i podbiału, uwarzyć je i dać pić choremu, „jeżeli choroba nie jest śmiertelna, wywirchuje się i wlezie w kołtun” Udz ŚKrak 2/62.

S. rosnącej na miedzy używano „na spędzenie białka z nerek” Fisch Roś 475.

S. *zalana spirytusem* była stosowana przeciw *stanom zapalnym*, takim *ropnym* TN Krasieczyn 1994.

Leczenie zwierząt. Odwar ze S. i ziół święconych w oktawę Bożego Ciała dawano do picia krowom po ocieleniu i gdy zachorowały Fisch Roś 475.

♣ W okolicach Ropczyc mówiono, „jeżeli [stokrotka] bardzo wczesna wiosną pokaże się w wielkiej ilości, to się pszenica uda” ZWAK 1886/106, w Wieliczce: „skoro pod jesień nie ma dużo kokoszek, to na drugi rok nie będzie dużo ziemniaków i odwrotnie” Lud 1931/43. W okolicach Tarnobrzega i Niska przepowiadano, że jeżeli S. „na wiosnę obficie zakwitnie, to dzieci będą umierały w tym roku” ZWAK 1890/215.

Dziewczyna, by dowiedzieć się, co czuje do niej miły jej chłopiec, brała S. (lub gałązkę akacji) i obrywając jej płatki, mówiła: *Kocha, nie kocha* powsz., lub: *Kocha, lubi, szanuje, nie chce, nie dba, żartuje*; wierzyła, że taki jest stan uczuć chłopca, jakie słowo wypadnie przy ostatnim oberwanym płatku powsz.; por. wiersz Juliusza Słowackiego *Stokrotki*, w którym zakochany wróży sobie obrywając *listki* [= płatki] z *białej stokrotki*.

Według najbardziej archaicznych przekazów, by wyjść za mąż, dziewczęta w Wielki Piątek „szły na łąkę rozebrane do naga – oczywiście nikt ich nie mógł zobaczyć, gdyż zakłęcie straciłoby swą moc – i rozrzucając po łące zeszcłte ziele i rwąc rozkwitłe stokrotki, wymawiały: *Macierzono, jo cie roz. . . pięcioma palcami, szóstą dłonią. . . Niech się chłopcy za mną gonią, niech się chłopcy za mną tłuką jak za suką!*” Kot Las 98, podob. Kot Urok 21.

≈ Ekwiwalemtem S. są perły – we fraz. *rzucić stokrotki przed świnię* NKPP *stokrotka*, por. *rzucić perły przed wieprze* NKPP *perła* 4 (Biblia: Mt 7,6), zapewne ze względu na podobieństwo małych, okrągłych, białych kwiatków do pereł. W wierszu chłopskim S. są traktowane jako odpowiedniki → gwiazd na niebie, gdyż jest ich równie dużo i są równie piękne 5.

✠ S. jest symbolem wiosny 8–10, 12, dlatego w wierszu *roześmiana wiosenka zastukała stokrotką do okienka poety* [I. Butkiewicz] Niew Pył 37.

W pieśniach i poezji S. jest łączona z dziewczyną, panną 1–3, por. *Tam na tej łące rosnom stokrotecki, takusieńko piękne jak nase dziewecki* Szcz Ant 718. Powszechnie znana jest piosenka o *stokrotce polnej* [= dziewczynie], która rośnie tam, *gdzie strumyk płynie z wolna* (słowa: Edward Fischer). Wypatrywanie S. *na wzgórzu* przez

dziewczynę to szukanie przygody miłosnej Bart PANLub 4/317. W gwarach przestępczych *stokrotka* oznacza 'rozwódkę' Stęp STGP 533, w gwarze studenckiej – 'sympatię, narzeczoną, kochankę', podobnie w pieszcz. apostrofie: *no, co stokrotko?* Kacz SGS 158, we współczesnej polszczyźnie też 'kobietę lekkich obyczajów' Red. Lublin 2019.

W poezji ludowej *S.* symbolizuje skromność TL 2015/1–2/11, podob. 6; jest elementem *rodzinnej ziemi, wsi* 13, 16.

DOKUMENTACJA

PIEŚNI I PRZYŚPIEWKI WESELNE

1 A – *Stokroć zieleni się w sieni – dziewczyna jedzie do ślubu.*

Tutaj w sieni stokroć się zieleni, a cóż nam po stokroci, kiedy Marysie wzieni. Marysie już wzieni, jeszcze druga ostała, jeszcze nam się będzie stokrotka zieleniała. Bart PANLub 2/257, tamże warianty, nadto: ZWAK 1891/86, ZWAK 1893/61, Lud 1896/340, Krzyż Kuj 1/96, Bart PANLub 1/470 [jako pieśń sobótkowa], Udż Krak 132, K 73 Krak 1/315, Święt Nadr 147.

1 B – *U materki w sieni stokroć się zieleni, kto tę stokroć zetnie, ten Zosieńkę weźnie. Zetnie ci ją, zetnie, piękny chłopiec nożem, przyjedzie po Zosię malowanym wozem.* Płat Krak 456 [jako pieśń rodzinna]; war.: *Na zielonej łące zieleni się stokroć, kto tę stokroć zeźnie, to dziewczuchę weźnie.* Lom Śląsk 325 [jako pieśń o zalotach i miłości].

2 – *Złęka się matki, posła na kwiatki do ogródka swego, opad jej listek, opad jej wysstek, z ziółka, z Kasinego. Ozpuść-ze (rozpuść) mi się, rozmaryjonie, kochała ja się w tobie. Już ja się teraz kochać nie będę, bo już mi nic po tobie. Ozpuść-ze listki i ty, stokrotko, com cię co dzień rosila [= podlewała]. A nie ozpuszę, moja ty Kasiu, boś o mnie zabacyła [= zapomniła].* [Dziewczyna rozmawia jeszcze z różą i powojem.] K 20 Rad 211.

3 – *Z fartuszka dziewczyny, której rodzice nie chcą dać chłopcu, leci stokroć [= dziewczyna starzeje się].*

Mamecko, tatecko, dajciez mi córeckie, bijać wam jej nie będę. Kiedy mi jej nie chcecie dać, kaciez jo se wymalować, wsadziez jo se za skło, nie będzie wam tęskno. Będziecie se na nią wglądać; jak wy na nią co uznacie, to mi jo wy radzi dacie. Fartusek się króci, a stokroć z niej leci. Fed Żar 62.

PIEŚNI STANOWE

4 – *Fijółka panience, a bratki mężatce, wdowuleńce stokrotke, a pokrzywę babce.* Płat Krak 516; war.: *Różyczka panience, tulipan mężatce, zwykły bratek wdowulince, a pokrzywa babce.* Płat Krak 756; por: *Rozmaryn pannom, róża mężatkom, drobna rutka wdowuleńkom, pokrzywa babkom.* K 26 Maz 305; *Białe róże pannom, tulipan mężatkom, drobny fijatek wdowuleńkom, a pokrzywa babkom.* Bart PANLub 5/219, tamże: *Różyczkom panienci, tulipan mężatkom, wdowuleńkom polne kwiatki, a pokrzywy babkom; Pannom różyczki, lelije mężatkom, lichse kwiatki wdowuleńkom, a pokrzywki babkom.* K 27 Maz 362, nadto: LL 1962/4–6/136, TN Dobre 1977.

PISANA POEZJA CHŁOPSKA

5 – [„Stokrotki”] *Jeszcze śnieżek czasem prószy / I przymrozki listki warzą. / Na pagórkach wśród murawki / Już stokrotki zakwitają. / Jakby gwiazdki z łąk niebieskich, / Które świecą w jasną noc, / Spadły kwieciami na te błonia, / By u dzieci wzbudzać radość. / Każdego dnia ich przybywa. / Jest jak gwiazd na Mlecznej Drodze. / Nie wiadomo, gdzie piękniejsze. / Czy na ziemi? Czy tam w górze?* [J. Stręciwilk] Szcz Ant 757.

6 – *Pośród kwiatów pięknego ogródka / Rozkwitła maleńka stokrotka, / Gdzie tak dumnie podnosiły główki / Wonne róże, lilie i makówki. / Czy przystroić chcesz nasze podnóża, / Do*

stokrótka rzekła z dumą róża, / Kto cię zasiał tutaj, kwiatku licho, / Mówi lilia, podnosząc kielichy. / Tylko jeszcze nie zdążyła słówka / Wypowiedzieć z pogardą makówka. / Wtem gwałtowna zerwała się burza, / Wonne płatki pogubiła róża / I zniszczyły kropelki deszczowe / Cudne białe kwiaty liliowe. / A ozdobą całego ogródka / Pozostała malarzka stokrótka. / Bo niedługo piękność zgubi, / Kto za wiele z niej się chlubi. [M. Cedro-Biskupowa] Szcz Ant 239.

7 A – Zbuduję sobie małą chatę / ... / I będzie miała dwa okna: / w jedno będzie patrzyła / słońca złota stokrotka / a w drugie ziemia miła. . . Poc Poez 379.

7 B – ja modłę się szczerze i prosto / ... / a słów tej prostej modlitwy / słucha ziemia od ros mokra / i nieba dzwon błękitny / i słońca złota stokrotka Poc Poez 126.

8 – Na swoich pisankach wiosnę namaluję. W górze słończko. / Ciapnę raz, drugi i już wszystkim ciepło. / Wyjdzie stokrotka, otworzy oczy / A tu kaczeniec z moczary kroczy [A. Hryńczuk] PSL 1980/3-4/234.

9 – [„Oczy Matki Bożej”] Wiosną są w stokrotkach Matko oczy Twoje, / Latem patrzą nimi chabry i powoje / Jesienią w dal płyną ptaków odlotami, / By strzec je w dalekich drogach nad morzami. [J. Wichracka] Niew Prow 262.

10 – W radości skowronka / urodzie stokrotki / na listkach buczyny / budzi się wiosna / uśmiechem zalotnym / wiejskiej dziewczyny. Kocz Pól 82.

11 – Uśmiechasz się do nas stokko, / Ojczyzna nasza miła, / i pierś nam zdobisz stokrotką / spod samotnego krzyża. . . Poc Poez 265.

12 – Wszystko co lubisz / w majowe południa / z łąki mojej – / malarzka stokrotka / lilia przecudna Kocz Pól 47.

13 – Drogie mi kwiaty rodzinnej ziemi – / z łąk, pól, wąwozów i dzikich zboczy, / każdy z nich Twoją krasą się mieni, / z każdego patrzą na mnie Twe oczy. . . / Ukryte w trawach srebrne stokrotki, / puzony mleczów w natłoku tarnin / są dziś dla mnie pamiątką najdroższą / naszej miłości – i Twych oczu czarnych Poc Poez 185.

14 – pragnę bardzo / nim zejść do grobu / ... / w chórze stokrotek zaśpiewać / i mszy wysłuchać w polu. . . Poc Poez 454.

15 – w polach wśród złotych pszenic i ostów / w łąkach gdzie kwitną białe stokrotki / fruwać jak pliszki ciepłą wiosną / prostych wierszy płomienne zwrotki Poc Poez 440.

16 – Idę samotnie drogą przez rodzinną wieś, / ... / I widzę – jak srebrem oblewa mnie ziemia, / jak mi na licach kwitną malwy, stokrotki. Poc Poez 94.

17 – Na zawsze pozostanie mi w pamięci / mój dziewczęcy ogródek malarzki. / ... / W środku białe, różowe, peonie, / na grządkach jak wstążkach / tulipany, krokusy, bratki, / stokrotki, astry, niezapominajki. [M. Jeznach] TL 2002/1-2/41.

BIBLIOGRAFIA: Budz Gór 93; Cygal-Krupa Zofia, Świat roślin w gwarze Porąbki i okolicy, [w:] Mieczysław Małecki. Człowiek, uczonek, organizator. W setną rocznicę urodzin, red. Jerzy Rusek, Kraków 2005, s. 271-278; De Vries Dic 127; Herd Lek 151; Kob SFlor 196; Łuczaj Łukasz, Dzika kuchnia, Warszawa 2018; Wat Dic 98-99; Wört Hoff 5/1861-1863.

→ GWIAZDA, KWIAT, LILIA, PIERWIOSNEK, RÓŻA, RUMIANEK, ZBOŻE, ZIELE, ZIOŁO.

Anna Kaczan